

AİLE PLANLAMASI HİZMETLERİNDE EBE VE HEMŞİRELERİN GÜNÜMÜZDEKİ KONUMU

Hülya Okumuş (*)

ÖZET

Aile planlamasının tıbbın göreceli olarak gelişen yeni bir dalı olması ile birlikte, bu gelişimde hemşirelerinde rolünün arttığı görülmektedir. Ülkemizde de 1983 yılında çıkartılan »Nüfus Planlaması Yasasında» ebe ve hemşirelere önemli yetkiler verilmiştir. Bu makalede aile planlaması hizmetlerinde ebe ve hemşirelerin günümüzdeki konumuna ilişkin yaklaşımlar incelenmiştir.

Dünyadaki nüfus patlaması karşısında beliren dengesizliği gidermede tek yol, doğurganlığın denetim altına alınması olduğuna göre, doğurganlık denetim programlarının başarıya ulaştırılması görevi de ölümlerin kontrolünde olduğu gibi, hekim ve hekim dışı sağlık personeline düşer (2). Aile planlamasının tıbbın göreceli olarak gelişen yeni bir dalı olması ile birlikte, bu gelişimde hemşirelerin de rolünün arttığı görülmektedir. Hemşireler, bir toplumdaki bireylerin sağlığı ve iyiliği için yapılan doğum kontrolü uygulamalarında önemli işlevler üstlenmektedir (1).

DSÖ çeşitli uzman grupları, sağlık personelinin tümünün, aile planlaması ile ilgili çalışmaların, sağlıkla ilgili çalışmaların, bir parçası olduğunu ve bu nedenle, bu konu alanının da sorumlulukları içerisinde yer aldığını bilmeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Aynı gruplar bu nedenle, aile planlaması hizmetlerinin etkin bir biçimde yürütebilmesinin, sağlık personelinin bu konuda eğitilmesine bağlı olduğunu ileri sürmektedir (3).

Son yıllarda, aile planlaması kliniklerine başvuran kadınların izlenmesi için hemşirelerin çalıştırılmasına ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bazı kliniklerde RİA ve hap kullanan kadınları izleme

(*) Hemşirelik Yüksek Okulu Kadın-Doğum Hemşireliği Araştırma Görevlisi

yetkisi hemşirelere verilmiştir. Yalnız bu alanda eğitimin temel koşul olduğu tartışılmazdır. Cummins, hemşirelerin RİA takılmasındaki kontrendikasyonları tanıması gerekliliğini belirtmekte, bununla birlikte komplikasyonları önlemek için ek bir eğitime gereksinim olduğunu da ileri sürmektedir. Ebank ve Gilkes, hemşireler tarafından RİA takılan kadınların yöntemi kullanmada süreklilik gösterdiklerini belirtmişlerdir (4). Bu olgunun, kadınların hemşirelerle daha iyi iletişim kurabilmeleri sonucu, aldıkları bilgilere daha fazla güvenmeleri ve inanmaları sonucu ortaya çıktığı düşünülebilir.

Barbados'ta Queen Elizabeth hastanesi doğum kliniği şefi Dr. Gordon Cummins, hemşirelerin RİA takmalarının, Pap-Smear yapmalarının, intravenöz girişimler ve sonda takma kadar doğal işlevleri olduğunu savunmaktadır (4, 6.)

Etkin yöntemlerden özellikle RİA ve hap son zamanlarda en güvenilir yöntemlerdir. Bu yöntemlerin yaygın kullanılmamasının bir nedeni de tıbbi bir denetim gerektirmeleri ve sürekli izleme istemeleridir. Avrupa ve A.B.D. gibi ülkeler için bu çok ciddi bir sorun olmamakla birlikte Afrika, Asya, Güney Amerika gibi helcim açığının çok olduğu yerlerde büyük sorundur (5). Diğer bir sorunda kadınların çoğunun erkek doktor ve personel ile ilişki kurmak istememeleri sonucu aile planlaması hizmetlerinden yararlanamamalarıdır. Ebe ve hemşireler kadınlar tarafından daha kolay benimsenmeleri ve hekim olmayan yörelerde de görev almaları nedeniyle aile planlaması hizmetleri için en uygun sağlık personelidirler.

SONUÇ :

Son yıllarda Türkiye'de ebe ve hemşirelerin aile planlaması hizmetlerinin yürütülmesindeki katkılarına önem verilmeye başlanmıştır. S.S.Y.B. tarafından eğitim programları düzenlenip ebe ve hemşirelere RİA takma ve oral kontraseptif verme yetkileri verilmektedir (7). S.S.Y.B. tarafından ele alınan yaklaşımlardan biri, etkin gebeliği önleyici yöntemlerin ülke düzeyinde, en uç yörelere dek yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla, hekim dışı sağlık personelinin yararlanmasıdır. Bu amaçla Ülkemizde ilk çalışma 1975 yılında yapılmış ve ebe-hemşirelerin belli bir eğitimden geçtikten sonra RİA uygulamada, hekimden farklı olmadıkları bilimsel olarak saptanmıştır (8).

Sağlık hizmetlerinin değişik dallarında, sağlık personeli ve diğer olanaklar eş düzeyde olmamakta, Aile Planlaması hizmetlerini yürütmekte yetişmiş eleman sıkıntısı çekilmektedir (9). S.S.Y.B. bu sıkıntılı gözönüne alarak 25.4.1983 tarihinde kabul edilen 2827 no'lu

nüfus planlaması yasasına «Etkili kontraseptif yöntemlerin daha yaygın olarak en uç yörelere dek uygulanabilmesini saptamak için, uygulamalarda hekim dışı sağlık personelinin yararlanmak» maddesini koymuştur.

Bu yasa maddesi, ebe ve hemşirelerin koruyucu ve tedavi edici hizmetlerde, kadınlara ve erkeklere götürdükleri aile planlaması hizmetlerinin daha güvenceli olarak yerine getirmelerini ve hekimin olmadığı yörelerde halkın ebe ve hemşirelerden daha sağlıklı hizmet almalarını sağlamaktadır. Ebe ve hemşirelere bu alanda yetki verilmesi meslek açısından da oldukça olumlu bir aşama olarak düşünülmelidir.

SUMMARY

Family Planning is a new branch of medicine which develops relatively. In this progress, the role of nurses also increases. In our country, the nurses and midwives had been given important responsibilities in the Family Planning Law which was established in 1983. The current status of nurses and midwives in family planning services are reviewed in the following article.

KAYNAKÇA

- 1— Aboke. A. «The Nurse's Role in Family Planning», Nursing Times (June, 1971).
- 2 Fişek. N. «Dünya'da ve Türkiye'de Nüfus Sorunu Ayşe Akın. Hekimler İçin Aile Planlaması El Kitabı, Ankara, 1983.
- 3 Haddad, N. «Hemşirelerin ve Ebelerin Aile Planlaması Konusunda Eğitimleri. Türk Hemşireler Dergisi, Sayı 4, Ankara 1980, s. 34.
- 4— Newton. J. Gevil, B. «Nurse Specialist in Family Planning». British Medical Journal. No 17, (April 76).
- 5— Peck. R.P. «The Role of Paramedical Personnel in Family Planning» Culture and Population, 1971. Shenkman Publishing Co. Inc. Cambridge.
- 6— Rlıonda. F. et all. «Differences Between Physicians and Nurses in Providing Family Planning Services» Finding From a Bogata Clinic. Stinnes Family Planning. 9 (2-3) 35-8 (February-March 1978).
- 7— S.S.Y.B. Nüfus Planlaması Gn. Md. Türkiye Nüfus Planlaması Haberleri Bülteni, Ekim 1983.
- 8— Tokgöz, T. Akın. A. «Türkiye'de Aile Planlaması Çalışmaları» Ayşe Akın. Hekimler İçin Aile Planlaması El Kitabı. Ankara, 1983.
- 9— Toros, A. «Temel Sağlık Hizmetlerinde Yerel Olanaklar. Türk Hemşireler Dergisi, Sayı 1, 1980. s. 39.